

Tekstove pripremio:

Udruženje "Bosanski savjet za pomoć",
Petra Kočića 8,
75000 Tuzla,
Bosna i Hercegovina
Tel/fax: +387 (0) 35 264 257, 247 730;
E-mail: bospo@bospo.ba;
www.bospo.ba

Tiraž:

3600

DTP i štampa:

d.o.o. HARFO-GRAF, Tuzla
Turalibegova bb • +387 (0) 35 252 494, 260 094

Za štampariju:

Ševkija Mešić

Ovaj dokument je napravljen uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj ovog dokumenta je isključiva odgovornost BOSPO-a Tuzla i ni pod kojim uvjetima ne smije se uzimati kao stav Evropske unije.

SADRŽAJ

UVOD

POGLAVLJE I UČEŠĆE GRAĐANA

Šta je to učešće građana?	7
Učešće građana kao dio demokratske kulture	8
Sloboda iznošenja mišljenja	9
Informisanost građana kao preduslov za učestvovanje	9
Da li učešće zahtijeva učenje?	10
Ko treba da učestvuje i kako?	11
Zašto učestvovati?	11
Šta građani dobivaju svojim aktivnim učešćem u lokalnim zajednicama?	12

POGLAVLJE II KAKO PLANIRATI PROCES UKLJUČIVANJA

Kako građanin treba da planira svoj proces direktnog uključivanja?	15
Kada se građani trebaju uključiti u procese donošenja odluka?	16
Temelji demokratske vrijednosti i principi na kojima se temelje zahtjevi za većim učešćem građana u odlučivanju u lokalnim poslovima	17

POGLAVLJE III LOKALNA ZAJEDNICA

Jačanje lokalne zajednice	19
Izgradnja kuće – proces uključivanja građana u odlučivanju u lokalnim poslovima	20
Svrha postojanja vlasti je građanin	21
Zajednička uloga građana i vlasti u procesu donošenja odluka	22
Učešće građana kao balans političke moći	23
Različiti nivoi učešća građana u javnom životu zajednice – skala učešća građana	23
Budžet građana	29
Opravdanost građanskog učešća	29

POGLAVLJE IV JAVNO ZAGOVARANJE

Karakteristike javnog zagovaranja	32
Identifikacija cilja	33
Skupljanje podataka o određenom problemu	34
Izgrađivanje odnosa sa partnerima	35
Jačanje svijesti i izgradnja javne podrške	37
Korištenje medija	38
Lobiranje i vršenje uticaja	40
Procjena i praćenje	43

POGLAVLJE V KAMPANJE U ZAJEDNICI

45

UVOD

Organi lokalne samouprave sve više osjećaju potrebu otvaranja procesa donošenja odluka sa većim učešćem građana. Istovremeno građani shvaćaju da je politika isuviše ozbiljna stvar da bi se prepustila samo u ruke političara. Interes građana za rješavanje svojih ključnih problema svakim danom je sve veći.

Osnovna svrha i cilj ove brošure je da istakne značaj većeg uključivanja građana u procese donošenja odluka i formulisanja politika na nivou lokalne samouprave, i u tom smislu potrebu izgradnje partnerske saradnje između predstavnika lokalnih vlasti i svih članova lokalne zajednice. U brošuri smo pokušali istaknuti neke osnovne principe ovog procesa, potvrđene u demokratskoj praksi u zemljama sa razvijenom demokratskom tradicijom, kao i ponuditi neke tehnike i primjere dobre prakse u njegovanju kulture i politike većeg uključivanja građana u donošenju odluka o lokalnim poslovima.

BOSPO

POGLAVLJE I

UČEŠĆE GRAĐANA

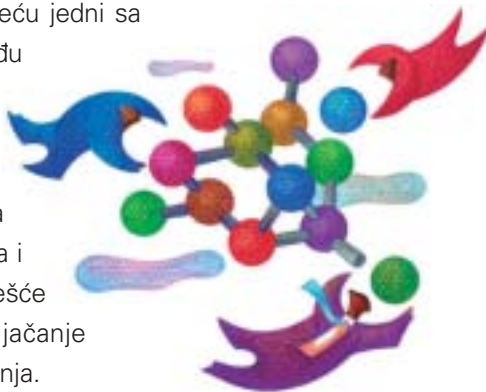
Šta je to učešće građana?

Učešće građana podrazumijeva aktivno uključivanje (sudjelovanje) građana u procesu donošenja odluka. Aktivni građani trebaju imati razvijen osjećaj o pripadnosti zajednici, te visoku svijest i saglasnost o tome šta je to javni (zajednički) interes i dobro zajednice.

Učešće građana u odlučivanju o poslovima lokalne samouprave predstavlja sve one aktivnosti u kojima se građani uključuju u proces donošenja odluka o lokalnim poslovima koji se tiču njihovog svakodnevnog života.

Sušтина svake demokratije predstavlja učešće građana u procesima donošenja odluka o lokalnim poslovima. Učešćem se pokreću zajedničke inicijative, kolektivno organizovanje, zajedničko izražavanje. Njime se uspostavlja unutrašnja veza i jača jedinstvo i društveni kapital zajednice.

Sve ove aktivnosti doprinose jačanju nezavisnosti pojedinaca i osnaživanju kolektivnih osjećanja. Ljudi se sreću jedni sa drugima i organizuju se da prevaziđu predrasude i stereotipe, da shvate da imaju zajedničke probleme i teškoće, da jačaju svoje samopoštovanje, da bolje iskoriste svoje resurse i da konačno počnu tražiti vlastita rješenja i puteve za bolji život. Ujedno, učešće građana predstavlja sredstvo za jačanje pojedinačnog i kolektivnog obrazovanja.

Učešće građana kao dio demokratske kulture

Učešće građana u donošenju odluka u lokalnim poslovima vuče korijene u daleku prošlost, sve do Platonove države. Platonov koncept slobode govora i jednakosti predstavljanja je temeljni stub moderne demokratije.

Učešće građana u procesima donošenja odluka u lokalnim poslovima je suština svake demokratije. Demokratija u osnovi predstavlja partnerstvo između građana i organa vlasti kojima su građani dali povjerenje da u njihovo ime vrše vlast. Ovo povjerenje se u demokratskom društvu gradi kroz savjesno vršenje funkcija izabranih predstavnika vlasti sa jedne strane, i mogućnosti da građani učestvuju u odlučivanju o poslovima koji se tiču njihovog svakidašnjeg života sa druge strane.

Izgradnja kulture učestvovanja građana u javnom životu zajednice nije nikada bio jednostavan proces. Participacija, odnosno učešće građana u odlučivanju u lokalnim poslovima, više nego ikada postaje potrebom za aktivnim angažmanom dobro obaviještenog i svjesnog građanina. To učešće traži nova znanja i vještine koje se stiču kroz stalna učenja. Rješavanjem ličnih problema i problema zajednice, rezultirat će praktičnom korišću koju će građani osjetiti kroz poboljšanje sveukupnih uslova za život.

Građani svojim izlascima na izbore ispunjavaju jedno od svojih osnovnih prava i obaveza. Ne može se očekivati da u međuzbornom periodu građani pasivno učestvuju u odlučivanju, tako što ostaju u svojim domovima i dobijaju informacije preko medija.

Sloboda iznošenja mišljenja

Građani treba da se uključuju prema javnosti slobodno i otvoreno putem izražavanja svojih mišljenja, intervjua, fokus grupa, javnih sastanaka, itd. Dijalozi sa lokalnim vlastima trebaju biti fleksibilni, transparentni i odgovorni.

Informisanost građana kao preduslov za učestvovanje

Poteškoće u dostizanju informacija o uslugama vlasti može biti jedno od važnih pitanja u pokretanju kampanja kojim se žele efektno promijeniti problemi u zajednici.

Da bi građani učestvovali u donošenju odluka, oni moraju imati pristup informacijama. Javna vlast je dužna informisati građane o svojim aktivnostima, kako bi građani razumjeli prioritete i poslovanja izabranih službenika. Kroz zajednički rad i razmjenjivanje informacija, vlast može raditi na određivanju prioriteta, prikupljanju sugestija i ideja. Da bi građani dobili potrebne informacije, oni moraju biti svjesni da je njihova obaveza da učestvuju kao ravnopravni partneri u aktivnostima sa vlastima. Njihova zainteresovanost za aktivnosti vlasti mora se ispoljavati kroz trajni transfer: informacija - vlast – aktivni građani.

Građani mogu dobiti informacije o izabranim predstavnicima putem javnih medija. Građani učestvuju kroz rasprave, pisanjem o problemima i izabranim predstavnicima vlasti. Oni mogu učestvovati formirajući aktivne grupe u zajednici, pridružujući se NVO-ima, profesionalnim omladinskim organizacijama, ženskim, biznis i vjerskim grupama i političkim organizacijama. Osim ovoga pomenutog, i redovito plaćanje poreza ili poštovanje zakona predstavlja jedan od načina učestvovanja.

Nije dovoljno da lokalne vlasti samo pitaju građane o njihovom mišljenju ili samo da ih pozovu da aktivno učestvuju, vlasti treba da saslušaju

građane šta oni misle o njihovom problemu i da na njega konstruktivno odgovore.

Učešće građana je uvijek dvosmjernan proces komunikacije između građana i predstavnika organa lokalnih vlasti.

Da li učešće zahtijeva učenje?

Učešće građana u javnim poslovima je složen proces. Zbog toga edukacija građana je neophodna, posebno za one građane koji nemaju nikakvo iskustvo. Ljudi se ne rađaju sa vrlinama da jasno izražavaju svoja mišljenja i stavove, ili da saslušaju sagovornika, uvažavaju mišljenja drugih, da su spremni na donošenje odluka i njihovo provođenje, organizovanje, predstavljanje, praćenje i izvještavanje.

Organizovanje, predstavljanje i izvještavanje se uči. Najbolji način učenja je kroz rad (praksu). Da bi se efikasno uključili u procese učešća, obrazovanje je neophodno, posebno za osobe koje se po prvi puta uključuju u proces učešća.

Zbog toga proces učešća građana u donošenju odluka o lokalnim poslovima predstavlja stalni proces učenja («škola bez krova»), kroz koju treba da prođe svako ko želi da bude svjestan, dobro obaviješten i odgovoran član svoje zajednice.

Ko treba da učestvuje i kako?

Najrazvijeniji oblik učešća je onaj koji u sebe uključuje sve zainteresovane članove zajednice, sve organizacije i građane u cjelini.

Proces uključivanja treba da se kreće u koncentričnim krugovima, ne preskačući niti jedan nivo učešća. Najprije u proces treba da se uključe oni koji su najdirektnije pogođeni nekim problemom, što bi predstavljalo prvi krug učešća. Kada oni budu vidjeli rezultat svog učešće u procesu, taj prvi krug će se proširiti sa novim organizacijama, bilo da su one nastale u ovom prvom krugu ili su već postojale. Krug će se zatim proširiti na sve članove zajednice do cijele populacije.

Čovjek mora da bude veoma uvjeren u vrijednosti i korist koju donosi učešće, sa velikom dozom realnosti, da ima jasnu sliku strategija i taktika koje treba slijediti. Učešće treba da uvijek ide preko granica pojedinačnih interesa.

Zašto učestvovati?

Građani učestvuju zato što to uvijek rezultira boljim odlukama. Bolje odluke po svojoj definiciji treba da donesu korist i probitak za običnog građanina. Odluke koje donose građani imaju izgleda da budu prihvaćene od samih građana. Građani kroz vlastito iskustvo i praksu stiču političku kulturu uključivanja i razvijaju neke osnovne, konkretne principe o učestvovanju u odlučivanju i rješavanju lokalnih

problema. Svojim angažmanom, učešćem u javnom, političkom životu, građani direktno utiču na proces donošenja odluka koje se tiču njihovog života.

Učestvovanjem u donošenju odluka koje se neposredno tiču života građana jača se jedan od osnovnih mehanizama za jačanje ljudskih prava na slobodu izražavanja, slobodu udruživanja i okupljanja (kolektivnih organizovanja) i pokretanja zajedničkih inicijativa.

Tu postoji i zadovoljstvo zajedničkog učenja kroz učešće u rješavanju osjetljivih društvenih pitanja. Time će se obezbijediti proces učenja koji u sebi integriše mnoge komadiće znanja. Npr. bavljenje pitanjem zagađenosti u susjedstvu uključuje sve od estetike do istorije, ekonomije, marketinga, fizike itd.

Šta građani dobivaju svojim aktivnim učešćem u lokalnim zajednicama ?

Ovo su neke od dobiti koje građani mogu imati od aktivnog uključivanja u javnom životu:

- identificirati svoje interese, želje i potrebe;
- ostvariti znanje i vještine koje im mogu poslužiti za rješavanje, svakodnevnih životnih problema;
- ostvariti znanje i vještine za razumijevanje svojih interesa;
- ostvariti promjene u svojoj zajednici tako što će izraziti svoje interese; želje, potrebe, bilo pojedinačno ili preko svoje organizacije;
- kroz svoj angažman o pitanjima koja se tiču njihovog svakodnevnog života, građani uče kako se njihove željene promjene mogu ostvariti;
- građani stiču potrebna znanja i vještine koje im omogućavaju da bolje razumiju kako svoje, tako i interese pojedinaca i organizovanih grupa;

- ❑ građani stiču znanja i vještine neophodne za upravljanje konfliktima, interesa različitih članova društva i stiču svijest o zajedničkom dobru zajednica;
- ❑ građani će da razumiju grupnu dinamiku i značaj društvenog kapitala;
- ❑ iskustva i informacije za buduća angažovanja u zajednici, fleksibilne odnose/saradnju sa lokalnim organima vlasti.

POGLAVLJE II

KAKO PLANIRATI PROCES UKLJUČIVANJA

Kako građanin treba da planira svoj proces direktnog uključivanja?

Ne postoji neki univerzalni model direktnog uključivanja građana u javni život zajednice. Postoje brojni pristupi ovom procesu, kao i metode i tehnike. Koji pristup i metodu izabrati – to u najvećoj mjeri ovisi od konkretnih okolnosti u zajednici u kojoj se ovaj proces odvija. Odlučujući faktori su kultura i tradicija učešća građana u formulisanju javne politike i donošenju odluka.

Građani su spremni da se aktivnije

uključuje u procese odlučivanja o lokalnim poslovima svoje zajednice u slučajevima:

- ❑ kad mogu vidjeti praktičnu, neposrednu korist od takvog svog angažmana;
- ❑ kad postoje organizacije kroz koje će oni moći izraziti svoje interese i potrebe;
- ❑ kad su ugroženi neki bitni aspekti njihovog svakodnevnog života;
- ❑ kad imaju potrebne informacije i znanja o određenom pitanju odnosno problemu koji je predmet odlučivanja;
- ❑ kad nađu svoje odgovarajuće mjesto u procesu, tj. ako osjete da su dio procesa;

- ❑ kad su uključeni u sve faze procesa donošenja odluka, od početka do kraja.

Pored svijesti, kulturnih i ideoloških aspekata, osnova učešća leži u ekonomskim i socijalnim interesima. Interesi jedne zajednice su brojni, zato je potrebno odabrati stvarne potrebe zajednice i donijeti takve zajedničke odluke koje će imati vidljive i opipljive rezultate koje u sebi sadrže zajedničke prioritete.

Učestvovati se može u svojim mjesnim zajednicama, opštinama. Ne treba potcijeniti razne svečanosti, igre, sportske aktivnosti koje mogu poslužiti kao polazne tačke za aktivnosti građana.

Stvarne potrebe zajednice će se utvrditi kroz kanale informacija, neformalne mreže, kroz kontakt sa rođenim liderima najaktivnijih grupa.

Uspostavljanje formalnih tijela i kanala učešća predstavlja ključni trenutak u procesu učešća. Tim pitanjem delegiranja i predstavljanja i legitimiteta testira se stepen zrelosti i razvoja jednog procesa učešća.

Kada se građani trebaju uključiti u procese donošenja odluka?

Građani se trebaju uključiti u proces donošenja odluka na samom početku političkog ciklusa, u etapi kada su ideje još u fazi vizija, i prije samih političara, a ne da se građani konsultuju kada su odluke već donesene.

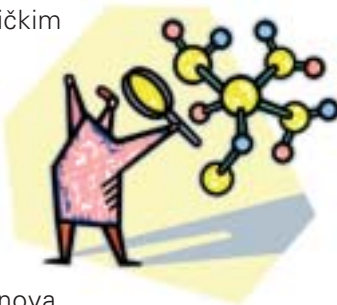
Period između učešća građana i stvarnih promjena mora biti kratak. Efikasna je ona participacija koja donosi najviše koristi za najmanje moguće vremena.

Uključivanje građana u procese donošenja odluka o pitanjima koja se tiču njihovog života, doprinosi praktičnim prednostima, koristima kao npr.:

- ❑ omogućava praktično ostvarivanje osnovnih demokratskih prava građana na slobodu misli i izražavanja, udruživanja i dr.;

- ❑ podiže svijest građana o osnovnim zajedničkim potrebama i interesima zajednice;
- ❑ razvija osjećaj pripadnosti zajednici i podiže svijest o potrebi saradnje u zadovoljavanju zajedničkog interesa i unapređenju opšteg dobra zajednice;
- ❑ podstiče procese koji vode jačanju društvene odgovornosti i većoj mobilizaciji svih članova zajednice na rješavanju pitanja od zajedničkog interesa;
- ❑ povećava ukupan stepen informisanosti građana o javnim poslovima;
- ❑ povećava i afirmiše ukupne ljudske, materijalne, kulturne i ekonomske resurse zajednice;
- ❑ služi kao »škola bez krova« u kojoj se demokratija uči kroz praktično djelovanje;
- ❑ doprinosi povećanju ukupnog društvenog kapitala zajednice;
- ❑ doprinosi izgradnji efikasnije i transparentnije lokalne uprave i samouprave.

Temeljne demokratske vrijednosti i principi na kojima se temelje zahtjevi za većim učešćem građana u odlučivanju u lokalnim poslovima

1. Građani imaju pravo da se njihov glas čuje u donošenju odluka koje se tiču njihovog svakodnevnog života;
2. Učešće građana u procesu donošenja odluka ima svoj smisao samo ako im to omogućava da stvarno utiču na tok i sadržaj tog procesa;
3. Učešće građana u procesu donošenja odluka o lokalnim poslovima daje tom procesu zakonitost jer se na taj način u taj proces uvode stvarne potrebe i interesi članova zajednice;

4. Učešće građana obezbjeđuje da se u proces donošenja odluka ili formulisanja određene politike uključe sve zainteresovane strane;
5. Proces učešća građana u odlučivanju o lokalnim poslovima omogućava svim njegovim učesnicima da samostalno definišu način, oblik i nivo vlastitog učešća u tom procesu.
6. Kroz učešće građana u donošenju odluka o lokalnim poslovima obezbjeđuje se razmjena svih informacija i drugih podataka relevantnih za taj proces.

POGLAVLJE III

LOKALNA ZAJEDNICA

Jačanje lokalne zajednice

Upravo na nivou lokalne samouprave ideja učešća građana u procesima donošenja odluka i formulisanja određenih politika dobija svoj puni smisao. To je zbog toga što se sam život građana odvija u mjesnim zajednicama, opštinama, gradovima kao osnovnim jedinicama lokalne samouprave, koje su kao takve najbliže građanima i njihovim svakodnevnim potrebama i interesima.

Lokalna zajednica je mjesto gdje se na najdirektniji način osjećaju svi praktični efekti različitih odluka i politika koje donose organi lokalne samouprave i gdje oni, naravno ukoliko to žele, od građana mogu najlakše doći do relevantnih informacija i drugih podataka o različitim aspektima života zajednice.

Za proces većeg učešća građana u odlučivanju o lokalnim poslovima veoma je važno postojanje svijesti građana o njihovoj odgovornosti za proces demokratskog vršenja vlasti na lokalnom nivou. To uključuje ne samo praktično ostvarivanje njihovog osnovnog demokratskog prava da glasaju na izborima, već i njihovu obavezu aktivnog učešća u vršenju vlasti u periodima između izbora.

Da bi se do sada postignuti rezultati u procesu izgradnje demokratije nastavili razvijati, posebno treba obratiti pažnju na jačanje lokalne zajednice kroz koju građani mogu iskazati svoje svakodnevne probleme. Dosadašnje

iskustvo je pokazalo da uključivanje građana u javni život lokalne zajednice traži nove forme neposrednog uključivanja građana u politički život, čime bi se dopunile tradicionalne forme predstavničke demokratije.

Većim učestvovanjem u donošenju odluka vezanih za svakidašnji život, građani stvaraju uslov za razvoj demokratije i neposrednog rješavanja svojih svakodnevnih problema.

Izgradnja kuće – proces uključivanja građana u odlučivanju u lokalnim poslovima

Proces uključivanja građana u odlučivanju u lokalnim poslovima i formulisanju politike o pitanjima iz djelokruga lokalnih organa vlasti često se po svojoj težini u literaturi poredi sa izgradnjom kuće.

Time se želi naglasiti sva težina i kompleksnost ovoga procesa pri čemu se moraju poštovati određeni principi i standardi gradnje. Da bi se izgradila jedna kuća, potreban je detaljan plan (projekt) izgradnje kuće

koja će biti izgrađena u skladu sa standardima i zahtjevima, da zadovolji mnoštvo različitih potreba i interese građana svake konkretne lokalne zajednice. Ova izgradnja mora se uklopiti u konkretni ambijent, odnosno sredinu (urbanistički plan) u kojoj će se ta kuća graditi.

Prije nego se počne sa gradnjom kuće, tj. prije nego se građani uključe u procese donošenja odluka o pitanjima koja se tiču njihovog svakodnevnog života, potrebno je napraviti projekt (definisati cilj) koji mora biti sastavni dio dugoročne vizije. Sa tim ciljem moraju biti saglasni svi članovi razvoja jedne

lokalne zajednice. Ukoliko to nije slučaj, građani neće biti zainteresovani za gradnju kuće i njeno održavanje. Gradnja kuće, tj. učešće građana u odlučivanju o lokalnim procesima ne može početi dok ne budu udareni njeni temelji.

Informisanost građana predstavlja prvi korak izgradnje, dok završna faza predstavlja sveobuhvatno uključenje građana u odlučivanju o lokalnim poslovima. Pri gradnji treba se stalno osvrutati na cilj gradnje i svrhe, uklapajući se u okruženje. Treba reći da ne postoji univerzalni sistem gradnje. Jednom izgrađena kuća zahtijeva stalnu brigu. Građani trebaju svojim učešćem stalno proizvoditi energiju kojom će se kontinuirano održavati i obnavljati jednom izgrađena kuća.

Svrha postojanja vlasti je građanin

Razumijevajući svoja prava i obaveze za učešćem u sprovođenju demokratske vlasti, građani će svojim aktivnim učešćem motivirati lokalne vlade da svojim participiranjem dijele argumentovane informacije o svom radu, dajući građanima mogućnosti da izraze svoja mišljenja. Građani će uzeti učešće u lokalnom donošenju odluka, jer ove odluke direktno ili indirektno utiču na njihove živote.

Lokalne vođe, načelnik i njegovi saradnici, trebaju da se jasno zalažu za građansko učešće. Vlasti moraju tretirati građane kao one koji su ih birali i koje oni trebaju zastupati. Plaćajući poreze i doprinose, građani direktno finansiraju vladu koja treba da zauzvrat pruži usluge građanima. Svrha postojanja vlasti je građanin.

Aktivni građani moraju razumjeti koja je svrha rada vlade. Trebaju imati pozitivan stav prema toj vladi i razumjeti koji su njihovi interesi u razumijevanju problema. Neophodno je da građani surađuju sa vlastima kako bi iznašli zajednička rješenja. Građani moraju predstaviti svoje ideje, a vlast ih može prihvatiti ili odbiti uz adekvatna obrazloženja.

Važno je istaći da učešće građana u javnom životu se ne smije koristiti u smislu zamjene za postojeće institucije vlasti i utvrđeni postupak donošenja odluka. Njihovo učešće ne smije zamijeniti organe lokalne samouprave.

Zajednička uloga građana i vlasti u procesu donošenja odluka

Da bi se građani efikasno uključili u proces donošenja odluka, neophodno je da građani surađuju sa vladinim, nevladinim i poslovnim sektorom.

Na putu do saradnje između građana i vlasti, neophodno je da građani i vlast razviju svijest o potrebi za zajedničkim učešćem u donošenju odluka koje su od životnog interesa za zajednicu i pojedinca. Taj proces saradnje građana sa organima vlasti predstavlja stalni proces sa jasno osmišljenim ciljevima. Svojim uključivanjem

građani mogu pomoći izabranim predstavnicima vlasti da bolje razumiju njihove potrebe, te da njihove stavove imaju u vidu pri donošenju odluka.

Važno je istaći da učešće građana u javnom životu se ne smije koristiti u smislu zamjene za postojeće institucije vlasti i utvrđeni postupak donošenja odluka. Učešće građana ne smije zamijeniti organe lokalne samouprave. Taj proces učešća treba da bude sastavni i komplementarni dio sistema lokalne samouprave.

Učešće građana kao balans političke moći

Svojim učešćem u lokalnim zajednicama građani utiču na balans političke moći. Ovim demokratskim procesom zaustavlja se korupcija i druge političke nepravde.

Postoje tri razloga zašto građani treba da učestvuju u donošenju odluka:

1. svijest pojedinca o pravu učestvovanja izgrađuje samopouzdanje i dostojanstvo građana;
2. učestvovanjem jačaju se resursi i energija unutar zajednica;
3. građani stiču nova znanja, informacije i iskustva koja se koriste za donošenje dobrih odluka za zajednice.

Predstavnička i neposredna demokratija ne treba da budu u konfliktu, nego jedna drugoj komplementarne forme političkog života kroz koje političari i građani unapređuju uzajamne interese.

Različiti nivoi učešća građana u javnom životu zajednice – skala učešća građana

Učešće građana u javnom životu zajednice podrazumijeva aktivno učešće više zainteresovanih članova zajednice u procesu donošenja neke odluke ili formulisanja neke politike. Ovaj proces zahtijeva visoku svijest i saglasnost članova zajednice o tome šta je javni (zajednički) interes i dobro.

Izbor metoda lokalne vlasti za veće uključivanje građana u odlučivanje o lokalnim poslovima zavisi od onoga što simbolično možemo nazvati »skala učešća građana« koja uključuje različite nivoe.

Postoje četiri nivoa uključivanja građana u proces planiranja:

- Informisanje
- Savjetovanje (konsultacije)
- Zajedničko odlučivanje
- Zajedničko djelovanje (partnerstvo)

Svaki od ovih nivoa učešća odgovara određenom vremenu i određenoj sredini. Skala sudjelovanja sugerise da su neki nivoi bolji od drugih. U krajnjem slučaju, za koji se nivo opredijeliti zavisi od svake konkretne situacije.

Prvi nivo – Informisanje

To je onaj nivo učešća na kojem članovi zajednice primaju informacije. Građani ne učestvuju u donošenju odluka ali znaju o čemu se donosi odluka. To je ključni faktor za cjelokupan proces učešća.

Građani mogu dobiti informacije putem anketa i istraživanjem javnog mnijenja. Kroz javne rasprave i građanske forume građanima se pruža prilika da kroz direktne kontakte sa nosiocima vlasti dobiju odgovore vezano za probleme koji su predmet rasprave.

Pored pasivnog informisanja građana koje se svodi na izdavanje i slanje nekih traženih dokumenata, postoji i aktivno informisanje građana.

O aktivnom informisanju govorimo kad lokalni organi vlasti na vlastitu

inicijativu informišu građane o svojim aktivnostima i budućim planovima.

Postoji mnoštvo različitih metoda za aktivno informisanje građana. U neke od njih spadaju štampanje službenih dokumenata, objavljivanje dokumenata u fazi pripreme, izvještaji (medijsko predstavljanje ili štampanje brošura, postera, uputstava itd.). U procesu aktivnog informisanja lokalne vlasti se oslanjaju na mnoštvo kanala informisanja kao npr. javni

govori, slanje poruka poštom, telefonski servisi (slanje poruka), prijem kod načelnika, oglašavanje putem medija, centri za informisanje građana.

U procesu informisanja građana, lokalni organi vlasti mogu koristiti i druge, posredne kanale kao što su saopštenja za javnost, konferencije za štampu (tisak), intervjui, istraživanje javnog mnijenja i ankete, javne rasprave i građanski forumi.

Drugi nivo – Savjetovanje (konsultacije)

Savjetovanje kao jedan od pristupa (nivoa) učešća građana u odlučivanju o lokalnim poslovima, posebno se preporučuju u slučajevima kada donošenje odluka organa lokalne samouprave može biti spriječeno ili izmijenjeno zbog velikog broja različitih mišljenja. Kroz razgovore sa građanima u zajednici neke se odluke mogu promovisati, oblikovati i sugerisati. Ovaj nivo se najčešće koristi za odluku kod koje je potrebno šire, stručno znanje i vještine.

Svrha savjetovanja je da se dobiju pouzdane informacije o samoj suštini problema, da se sve strane angažuju u rješavanju problema, te dobiju odgovarajuće preporuke. Preporuke se dostavljaju izabranim predstavnicima vlasti koji su ovlašteni da donesu odgovarajuću odluku ili utvrde određenu politiku.

Proces savjetovanja može biti veoma koristan pod uslovom da se ne ograniči na konsultacije sa malim brojem vanjskih »dežurnih« i »sveznajućih« konsultanata koji sve znaju i u sve se razumiju. Da bi proces konsultacija bio svrsishodan, osoba koja se konsultuje mora biti upoznata sa pitanjima zašto, o čemu, s kim i kako.

Na osnovu rezultata konsultacija, formalni donosioci odluka (npr. odbornici/ vijećnici) donose odluke pri čemu nastoje da pomire različita stajališta. Rezultati konsultacija mogu, ali i ne moraju biti obavezujući za lokalne organe vlasti.

Proces savjetovanja se može provesti uz upotrebu različitih metoda. Te metode mogu biti od različitih metoda konsultacija, od razgovora sa pojedincima/stručnjacima preko tematskih razgovora u malim grupama, do intervjuja i istraživanja javnog mnijenja.

Metodi konsultacije i forumi o nekom specifičnom pitanju podrazumijevaju „ad hoc“ strukturane i usmjerene dijaloge sa članovima zajednice. Broj foruma zavisi od konkretnih potreba. Forumi nemaju ovlaštenje za konačne odluke, oni imaju konsultativan karakter.

Rezultati konsultacija mogu ali i ne moraju biti obavezujući za lokalne organe vlasti. Uopšte govoreći, proces konsultacija sadrži snažnu edukativnu komponentu.

No, važno je napomenuti da su ovdje glavni donosioci odluka formalni nosioci vlasti.

Program praćenja (monitoringa) uz učešće građana je jedan od metoda koji omogućava pojedincima da budu direktno konsultovani o efikasnosti provođenja odnosno realizacije određene politike, odluke ili programa, kao i da daju preporuke za poboljšanja. Naprimjer, takav jedan program može biti stalni panel građana čiji je zadatak da ocijeni uticaj nekog programa na život u zajednici, uključujući redovne izvještaje koji ovakav jedan forum dostavlja organima vlasti o tome u kojoj mjeri je neka politika, program ili odluka ostvarila svoje ciljeve.

Ocjene korisnika usluga, kao jedan od metoda konsultacije ima za cilj da sistematski konsultuje određenu ciljnu grupu u zajednici (nezaposleni, žene, mladi) za izradu specifičnih programa i projekata.

Kreiranje dugoročne vizije zajednice i planiranje podrazumijeva saradnju svih članova zajednice u kreiranju strateškog plana zajednice. Ovaj proces nerijetko može preći u viši nivo uključivanja građana, u zajedničko donošenje odluka.

Treći nivo – zajedničko donošenje odluka

Zajedničko donošenje odluka je proces u kojem se odluke donose uz učešće većeg broja zainteresovanih strana, članova zajednice. Različiti akteri u ovaj proces ulaze sa svojim vlastitim motivima i razlozima, interesima i potrebama koji su najčešće međusobno suprotstavljeni, nekad i do isključivosti.

Da bi bilo svrsishodno i dovoljno motivirajuće, zajedničko donošenje odluka uz učešće svih zainteresovanih strana mora rezultirati nečim što će učesnicima ovog procesa donijeti neku konkretnu i kratkoročnu dobit, odnosno korist (rješenje nekog bitnog problema zajednice).

Zajedničko odlučivanje znači u osnovi prihvatanje ideja drugih, a zatim izbor različitih opcija koje su zajednički dizajnirane. Zajedničko odlučivanje se preporučuje kada je važno da rješenje nekog pitanja bude vlasništvo građana, kad postoji potreba za novim idejama za rješavanjem problema i kada ima dovoljno vremena na raspolaganju.

Za ovaj nivo učešća građana mogu se koristiti slijedeće metode:

- ❑ informisanje na samom početku procesa;
- ❑ analiza zainteresovanih strana čiji je cilj da se identifikuju svi oni članovi zajednice koji bi trebali biti uključeni u proces;
- ❑ SWOT analiza (analiza snaga, slabosti, mogućnosti, prijetnji);
- ❑ podsticanje izuzetnih nadahnuća, metod nominalne grupe, ankete čiji je cilj iznalaženje mogućih načina rješavanja nekog pitanja;
- ❑ analiza dobiti i troškova, kako bi se mogao napraviti izbor najboljeg rješenja.

Četvrti nivo – zajedničko djelovanje

Zajednički rad može uključivati kratkoročnu saradnju ili uspostavljanje dugoročnog partnerstva između različitih zainteresovanih strana. Zajedničko djelovanje kroz partnerstvo podrazumijeva kako zajedničko odlučivanje tako i saradnju na provođenju onoga što se zajednički odlučilo odnosno usvojilo. Neophodna je zajednička vizija, povjerenje, vrijeme, te ravnopravnost koju svaki partner mora imati pri odlučivanju.

Ovaj pristup se preporučuje kada jedna strana ne može sama da ostvari cilj koji je postavila, kada sve zainteresovane strane imaju koristi od zajedničkog djelovanja i kada postoji spremnost svih učesnika da ulože vrijeme i trud koji ovaj pristup zahtijeva.

Metodi koji se koriste u toku zajedničkog djelovanja su informisanje u početnoj fazi zajedničkog djelovanja, izgradnja tima, izrada poslovnog plana, uspostavljanje radnih grupa, fokus grupa, te uspostavljanje trajnih i samoodrživih struktura i odgovarajućih procedura.

Budžet građana

Jedan od procesa aktivnog učešća građana predstavlja budžet u svim njegovim fazama, kao i krajnji rezultat toga procesa. Opštinski budžet/proračun je najvažnija odluka iz djelokruga lokalne samouprave. U toj odluci su sadržani osnovni ciljevi i zadaci politike koji direktno utiču na kvalitet života jedne lokalne zajednice.

Aktivno učešće građana (participacija) u kreiranju, donošenju i realizaciji opštinskog budžeta, predstavlja jedan od najboljih praktičnih vidova demokratije. To je proces (mehanizam) koji omogućava da umjesto "budžeta za građane" koji smo imali do sada u lokalnim zajednicama, dobijemo "budžet građana" koji će zadovoljavati interese i potrebe i građana i zajednice u kojoj oni žive. Jedan od osnovnih elemenata dobre lokalne uprave su odgovornost i transparentnost u radu organa vlasti.

Građani trebaju znati načine kojima se kreira budžet. Svijest o važnosti planiranja budžeta, građani bi mogli izgraditi kroz javne sastanke, debate, savjetodavne grupe građana.

Opravedanost građanskog učešća

Svojim učešćem u procesima donošenja odluka, građani izlaze sa dosadašnjih margina života. Grupe aktivista se povezuju, gradeći kritičnu masu koja je potrebna za adresiranje konkretnih pitanja u zajednici. Aktivizmom građana mijenja se i svijest neodgovornih političara.

Pored zagovaranja interesa svojih političkih partija, službenici vlasti počinju zastupati interese aktivnih građana. Aktivizam građana pomaže kristalizaciji uloge vlasti prema samim aktivistima. Njihova uloga u sprovedbi budžeta postaje odgovorna i transparentna. Izgrađuju se vještine i mehanizmi koji su neophodni u saradnji između vlasti, NVO-a i građana.

Broj aktivista sporo raste dok odgovornost građana prema poboljšanju lokalnih zajednica neumitno raste. Građani u radu sa NVO-ima, strukturama vlasti i drugim institucijama uspješno rješavaju mnoge probleme.

Polaznu osnovu za izgradnju demokracije predstavljaju slobodni izbori i vlade. Ali u demokratskom društvu izabrana vlast treba biti trajni partner između građana i službenika vlasti. Povjerenje koje su građani ukazali svojim izborom, mora obuhvatati i javne službenike i vladine institucije. Povjerenje se jača transparentnim radom izabranih službenika i mogućnošću svakodnevnih aktivnosti građana.

U srcu demokratije je povjerenje koje pojedinac daje drugima da vodi brigu o dobrobiti svih ljudi. Ovo povjerenje koje se nekada zove "društveni kapital" može se izgraditi samo u lokalnoj zajednici. Demokratska kultura, razvijeno civilno društvo i otvorena i odgovorna vlast su temelji svakog demokratskog društva.

POGLAVLJE IV

JAVNO ZAGOVARANJE

„Naša mogućnost da tražimo i stvaramo promjene unutar društva nije samo uslov za uspjeh nego i za opstanak“.

Javno zagovaranje nije apstraktna nauka. Većina nas već posjeduje potrebne vještina koje koristimo u našem svakidašnjim životnim situacijama. Npr. djeca to čine kada mole da im se produži izlazak, supruzi vrše zagovaranje kod svojih supruza kada žele gledati utakmicu radije nego da popravljaju vodovodni kvar itd. U ovim situacijama, kao i u javnom zagovaranju jedino oruđe koje nam treba jeste komunikacija kombinovana sa mrvicom strategije. Ovo su vještine koje se uče i mogu se poboljšati kroz praksu i strpljenje.

Javno zagovaranje je društveni proces koji ima za cilj postizanje društvenih promjena. Ono se sastoji od niza aktivnosti koje se preduzimaju sa ciljem mijenjanja politike, prakse i stavova. To je temeljni stalni proces svakog otvorenog demokratskog društva. U širem smislu, zagovaranje okuplja grupe i pojedince koji žele uticati na kreiranje, stvaranje i promjenu politika i ponašanja institucija koje nad njima imaju moć. To je upravo i misija zagovaranja: stvaranje pravednijeg i poštenijeg društva.

Sa učešćem ljudi u organiziranim akcijama koje uključuju NVO-e, medije i javne institucije nadležne za donošenje odluka, demokratski procesi postaju sve jači.

Široko uzeto, postoje tri aktivnosti koje se zajedno mogu smatrati zagovaranjem:

- ❑ Zastupanje, govorenje u vlastito ime i u ime drugih;
- ❑ Mobilizacija, podsticanje drugih da govore o tome zajedno sa vama;
- ❑ Povišenje kompetentnosti, omogućavanje drugima da vide da imaju pravo da se izraze i da ih drugi čuju.

Karakteristike javnog zagovaranja

Javno zagovaranje je sveobuhvatan proces koji nas pokreće od “onoga što jeste” do „onoga što treba i mora biti”. Ono uvijek:

- TRAŽI - nešto od drugih – pojedinaca, grupa, institucija;
- PITA - postavlja važna pitanja;
- BAVI - se temama kojima se nitko ne bavi;
- KREIRA - nova politička iskustva;
- ANGAŽUJE - ljude koje zanima promjena određene politike;
- POKREĆE I OTKRIVA.

Faze i elementi u kampanjama javnog zagovaranja

- Prva faza - Identifikacija cilja;
- Druga faza - Skupljanje podataka o određenom problemu;
- Treća faza - Izgrađivanje odnosa sa partnerima;
- Četvrta faza - Jačanje svijesti i izgradnja javne podrške;
- Peta faza - Lobiranje i vršenje uticaja na donosiocce odluka;
- Šesta faza - Procjena i praćenje;

I Identifikacija cilja

Nepostojanje jasnog i specifičnog cilja je najuo- bičajenija greška zagovarača.

Problemi kojima se bavite mogu biti izuzetno složeni. Da biste uspjeli u vašim naporima, vaš cilj mora biti sužen i treba biti u mogućnosti odgovoriti na sljedeća pitanja:

- Može li ovaj cilj okupiti zajedno različite grupe i stvoriti uspješnu koaliciju?
- Da li je cilj dosežan?
- Da li će cilj zaista adresirati problem?

Možete li odabrati da istovremeno radite na nekoliko pitanja? Ovo zavisi o vašim ličnim mogućnostima kao i resursima vaše organizacije koji se tiču zagovaranja. Općenito se savjetuje da ne radite na većem broju pitanja i ciljeva ukoliko niste sigurni da realno možete odgovoriti na potrebe i zahtjeve svakog od njih. Zagovarači koji nastoje da sve poprave, prihvataju rizik da ništa ne promijene.

Slijedeći koraci mogu pomoći u pojašnjavanju cilja:

- jasno definišite problem;
- definišite mogućnost koja će se stvoriti rješavanjem problema i postavite cilj kao mogućnost, ne kao rješenje problema. Ljude vode pozitivni snovi!
- opišite trenutnu situaciju;
- opišite idealnu situaciju;
- odredite načine mjerenja razlika između trenutne i idealne situacije.

Da biste bili sigurni da je vaš cilj dobro definisan on mora sadržavati sljedeće:

- što želite promijeniti;
- ko će donijeti tu promjenu;
- koliko želite promjene;
- do kada mislite da ćete moći ostvariti promjenu.

II Skupljanje podataka o određenom problemu

Prvi korak u svakom projektu je prikupljanje podataka. Tako se i uspješna kampanja javnog zagovaranja temelji na čvrstim činjenicama, podacima o određenom problemu i stanju.

Da biste došli do pravih podataka morat ćete izvršiti istraživanje. Dobro istraživanje je veoma moćno oruđe i doprinosi sticanju znanja.

Tačno istraživanje vam omogućava sljedeće:

- odrediti šta i kako promijeniti ? (ko konkretno donosi odluke i koji je vremenski okvir za njihovo donošenje);
- biti vjerodostojan zagovornik promjena (kakva je trenutna situacija, na koga utječe i kako);
- postati resurs za vladu, medije i druge (koja su moguća rješenja, koji podaci to potvrđuju).

Da biste zainteresovali javnost za određeni problem izaberite podatke koji mogu biti jasno i ukratko preporučani i predstavljeni, a ostvaruju jak dojam i bude želju za saznavanjem još više činjenica.

Da biste usmjerili pažnju na neko specifično područje, podatke treba usko vezati uz problem, ali pri tome objasniti jasno situaciju napominjući kako bi bolje ili gore izgledalo društvo ne bude li došlo do traženih promjena.

Napomena: Ne zaboravite iskoristiti Zakon o slobodi pristupa informacijama, kojima je dato pravo svim pravnim i fizičkim licima da mogu pristupiti informacijama koje su pod kontrolom javnih organa, kao i obaveza organa da na zahtjev ovih lica obezbijede pristup informacijama, uključujući i obavezu dostavljanja kopija tražene dokumentacije.

III Izgrađivanje odnosa sa partnerima

Rad sa drugim ljudima izvan vaših organizacija predstavlja važnu tehniku zagovaranja društvenih tema. Razmjenjivanje vašeg znanja, vaših umijeća i gledišta predstavlja važan način podizanja svijesti o vašem radu. Pitanja koja nam mogu pomoći u odabiru i izgrađivanju odnosa su slijedeća:

- a) Koje su još organizacije i grupe zabrinute istim pitanjem (uključujući i one koje nisu prirodni saveznici)?
- b) Koje su prednosti i nedostaci stvaranja koalicija sa svakom od njih?
- c) Možete li raditi sa njima?
- d) Kako ih možete uključiti kao saveznike po ovom pitanju?

Nakon što odgovorite na ova pitanja napravite listu koja će vam pomoći da identifikujete vaše partnere:

Ime organizacije / pojedinca	Zašto ih zanima problem?	Kakve izvore za rješenje problema oni mogu posjedovati?	Kontakt osoba/e

Ova lista će pomoći u identificiranju saveznika/prijatelja s kojim možete blisko saradivati.

Postoje mnogi načini da radite skupa sa drugima tokom vašeg rada na zagovaranju društvenih tema, ali u suštini mogu se razlikovati dva tipa saradnje:

a) Umrežavanje

Umrežavanje vam omogućava da razvijete sistem kontakata i saveznika koji vam neformalno mogu pomoći u vašem radu.

Uspostavljanje mreže kontakata može poboljšati efikasnost vašeg rada na zagovaranju. Dobri kontakti mogu podići kredibilitet ideji za koju se zalažete. Mreža kontakata takođe vam obezbjeđuje stalan protok informacija o novim dešavanjima, što vam može uštedjeti dragocjeno vrijeme i sredstva u fazi istraživanja. Saveznici mogu posjedovati više znanja o vašim ciljnim ljudima nego vi, te vas mogu upozoriti na predstojeće povoljne okolnosti za vršenje uticaja.

b) Koalicija

Koalicija sa drugima koji vam pružaju mogućnost da preduzmete neki rad planiran skupa sa drugima. To je savez više organizacija i/ili pojedinaca koji/e imaju isti cilj i udružuju svoje snage da bi zajednički uticali na rješavanje određenog problema.

Formiranje koalicija može biti jedna od najefektivnijih komponenti strategije zagovaranja. Razlog tome je mogućnost i da znatno proširi vaš ugled, sredstva i stručnost. Različite grupe imaju raznolike talente, znanja i vještine. Zajedno mogu učiniti puno stvari. Koalicije također pokazuju vašim ciljnim grupama da je za vaše teme zainteresiran širi segment društva, te na taj način daju težinu vašem predmetu rada.

IV Jačanje svijesti i izgradnja javne podrške

Ako želite da kampanjom javnog zagovaranja riješite određeni društveni problem morat ćete se pobrinuti da podstaknete druge da vas podrže u vašem radu i da preuzmu akcije u korist vaših ciljeva. Jačanje svijesti i izgradnja javne podrške jeste mobilizacija tj. ubjeđivanje drugih da su ova pitanja također važna i za njih.

Podizanje svijesti o nekoj temi nekad može značiti uvođenje tog problema po prvi put u javnosti. To se može postići korištenjem čitavog niza aktivnosti: peticijama, otvorenim sastancima, protestima, demonstracijama, i putem medija.

Takođe, jedan od najuspješnijih načina da skrenete pažnju na pitanje koje zagovarate i da osigurate podršku svojim ciljevima jeste da osmislite kreativnu poruku kojom ćete skrenuti pažnju i doprijeti do ušiju javnosti.

Moramo imati u vidu koga želimo zainteresirati porukom koju prenosimo. To mogu biti javno mnijenje, zakonodavci i ostali političari, državna administracija, privrednici, određena zajednica, mediji, itd. Za svaku od ovih grupa bit će potrebno prilagoditi način na koji prenosimo poruku, kao i sam sadržaj poruke.

Postoje neki osnovni principi kojih se vrijedi sjetiti kada pripremate akcije kampanja na podizanju svijesti javnosti:

- ❑ vaše kampanje treba da privuku pažnju ljudi. Budite kreativni, zabavni, čak šokantni, ali pri tome pazite da ne odbijete ljude od sebe;
- ❑ pokušajte da uspostavite vezu između vašeg cilja kampanje i iskustva ljudi kako bi vaša tema bila prikazana od naročite važnosti za njih same;
- ❑ svaka akcija bi trebala da stvori želju kod ljudi da promijene kako vlastito tako i ponašanje drugih. Istraživanje pokazuje da se ljudi mijenjaju zbog toga što osjećaju krivicu ili zbog toga što negativno gledaju na svoje ponašanje. Međutim, vjerovatnije je da će ljudi promijeniti svoje ponašanje ukoliko vide da se i njima slični (ili predvodnici zajednice) ponašaju na taj način, ili ukoliko se pozovete na nešto što oni cijene;
- ❑ kampanja bi trebala ljudima dati nove informacije ili nove analize.

Ove informacije ili analize bi trebale biti lako shvatljive, pa prema tome poruke moraju biti jasne, dosljedne i koncizne.

Korištenje medija

Mediji su jedno od moćnih alata koje trebate koristiti da doprete do ušiju javnosti i da načinite pritisak na donosioce odluka. Bilo da koristite TV, radio ili pisane medije možete izvršiti značajan uticaj na društvo.

Ipak imajte na umu da mediji nisu pod vašom kontrolom i da vašu poruku mogu iskriviti tokom slanja. Zbog toga je bitno da znate osnovne stvari o medijima.

Kao prvo bitno je odrediti zašto želite uključiti medije: Da li se radi o izgradnji javne svijesti o vašem problemu? Da li želite uključiti nove članove ili želite uticati na zakone?

Koje medije ćete koristiti zavisi od cilja i problema vaše kampanje (npr. za regrutaciju novih članova možda je najbolje napraviti dužu emisiju na nekom programu – radio ili tv, za uticaj na zakone možda je najbolje članak u novinama itd.).

Nakon što ste identificirali medije evo nekoliko uputa kako pristupiti medijima.

Izveštaj za medije

Izveštaj za štampu je brz način informiranja medija o događaju ili o mišljenju vaše organizacije. Da bi bili što djelotvorniji evo nekoliko savjeta kako bi izveštaj za medij trebao izgledati:

- da ne bude duži od jedne stranice;
- prva dva paragrafa moraju sadržavati ključne informacije (ko, što, kada, zašto, gdje i kako);
- naredni paragraf sadrži ostale ključne informacije. Pokušajte informaciji koju plasirate dati ljudsku dimenziju opisujući možda lično iskustvo;
- budite kratki; napravite tačnu priču potkrijepljenu činjenicama;
- ne zaboravite dodati ime i telefonski broj kontakt osobe.

Kako dati intervju?

Intervju možete dati za novine, radio ili različite TV stanice koji mogu biti zainteresovani da prezentiraju vašu kampanju. Intervju počinje puno prije

trenutka u kojem ste nazvali novinara ili on vas. Ukoliko novinari od vas traže intervju, raspitajte se šta je tema razgovora i koja će pitanja biti postavljena. Pripremite vašu poruku i ponavljajte je tokom intervjua. Govorite sporo i razumljivo bez korištenja žargona. Govorite sa strašću jer ljudi reaguju na emocije, pokažite entuzijizam i brigu.

Prije intervjua napišite si tri stvari koje želite da istaknete. Na ove stvari možete se vratiti kad god poželite u toku intervjua. Napišite kako bi izgledao idealan intervju i vježbajte, vježbajte, vježbajte...

Zapamtite: za vas svrha intervjua nije samo da odgovarate na novinarska pitanja. Vi imate cilj – iznošenje suštine problema kojim se bavite.

V Lobiranje i vršenje uticaja

Veći dio vaših aktivnosti bit će usmjerene na zakonodavce (predstavnike vlasti, ministre, članove parlamenta, itd.) i ljude koji na njih mogu uticati. Zbog toga kao zagovarač morate biti dobro upoznati sa procesom donošenja odluka o pitanjima koja zagovarate i znati ko su ključni ljudi koje morate lobirati. Prije nego krenete u lobiranje podijelite vašu publiku na primarnu i sekundarnu.

Primarna publika uključuje donosiocce odluka koji imaju ovlasti da direktno utiču na rezultat vaših aktivnosti, tj. to su osobe ili institucije direktno odgovorne za rješavanje vašeg problema.

Sekundarnu publiku čine osobe i grupe koje mogu uticati na donosiocce odluka tj. primarne mete. Njihova mišljenja i akcije su jako važni jer utiču na mišljenja i akcije donosioca odluka.

Nakon što ste identifikovali primarnu i sekundarnu publiku morate istražiti

šta su njihova mišljenja, stavovi, vjerovanja o problemu koji zagovarate. Ovo možete saznati posmatrajući i razgovarajući sa ljudima, čitajući govore i druge dokumente na osnovu kojih ćete vi znati kakav stav prema vašem problemu ima određena osoba. Nakon toga možete krenuti u lobiranje.

Lobiranje može da bude dugotrajan proces koji zahtijeva puno truda, počevši od zakazivanja sastanaka sa „pravom“ osobom pa do same sprovedbe onog što je rečeno tokom sastanka.

Lobiranje može biti: pismeno i usmeno.

Pismena lobiranja predstavljaju standardne alate koje koristimo u kampanjama. Pismena lobiranja omogućuju vam da podesite odgovarajući ton poruke kako bi ona postala zapamćena. Međutim, s obzirom da su zvaničnici veoma zaposleni ljudi, bez mnogo vremena za čitanje detaljnih izvještaja, vaše pismo obraćanja mora biti jasno i jednostavno. Ne bi trebalo da ima više od dvije strane, a ukoliko želite da uključite neki duži izvještaj priložite rezime od jedne strane.

Pristup koji možete koristiti je sljedeći:

- počnite sa iskazivanjem vaše ključne poruke;
- utvrdite da ste legitimno tu i kakva je vaša veza sa onima koje predstavljate;
- pokažite na koji način je vaša ciljana osoba (institucija) odgovorna za dato pitanje;
- obrazložite jasnim argumentima svaku od navedenih tačaka;
- ponovite vašu poruku;
- ukažite na to koje biste akcije željeli da vaša ciljna osoba (institucija) preduzme.

Usmeno lobiranje ili lobiranje u četiri oka je iako možda malo teži metod za sprovođenje, ono je često i efikasnije za rješavanje vašeg problema. Dok

se pismo može ignorisati i baciti u kantu nepročitano, mnogo je teže ignorisati delegaciju. Od velike je važnosti dobro se pripremiti za sastanak.

Prije sastanka potrebno je uraditi slijedeće:

- odredite najviše tri osobe, a najmanje dvije koje će ići na sastanak sa donosiocem odluka;
- odredite konkretno šta želite postići sastankom;
- utvrdite koje su to dvije do tri ključne stvari vezane za vaš problem koje želite prezentirati i ne odstupajte od njih;
- definišite informacije koje su vam bitne za tu prezentaciju;
- dogovorite se unaprijed oko čega možete pregovarati;
- podijelite uloge tokom sastanka (ko će voditi sastanak, ko postavlja pitanja itd.).

Tokom sastanka obratite pažnju da:

- stignete na vrijeme;
- budete učtivi i pozitivni. Zahvalite im se za nešto – za vođenje neke stvari koja vam je od važnosti ili najmanje za vrijeme koje su odvojili da se susretnu sa vama;
- budete sažeti;
- kontrolišite sastanak;
- pravite zabilješke;
- ostavite pisani materijal, kao i kontakt telefon i osobu.

Ne treba:

- se svađati;
- izmišljati odgovore ako ih ne znate;
- razgovarati o previše pitanja ili iznijeti previše informacija.

Nakon posjete pošaljite kratko pismo u kojem ćete se zahvaliti na odvojenom vremenu i sumirati obaveze preuzete na sastanku.

VI Procjena i praćenje

Procjena i praćenje su dvije osnovne faze u bilo kojoj kampanji, te je važno da vaš plan oblikujete tako da omogućite poduzimanje obje ove aktivnosti. Procjena se dešava na kraju određenog perioda, kada ocjenjujete uspješnost vaših akcija.

Praćenje je proces kojim tokom sprovedbe kampanje pratimo napredak preduzetih akcija u cilju prilagođavanja aktivnosti na terenu.

Obje ove aktivnosti pružaju važne informacije o učinkovitosti strategije koju ste odabrali. Također daje vam mogućnost da razmotrite koliko ste napredovali u ostvarivanju vaših ciljeva što je važno znati da biste znali u datom momentu procijeniti i promijeniti taktike u vašoj strategiji zagovaranja.

Tokom praćenja određenih aktivnosti, postavite sebi sljedeća pitanja:

- Da li je ta aktivnost direktno dovela do stvaranja cilja?
- Da li nam je ta aktivnost indirektno pomogla u dostizanju cilja i stvorila uslove za sprovođenje drugih aktivnosti koje vrše izgradnju svijesti?
- Da li smo izgradili naše vlastite kapacitete (povećali naša znanja, vještine, stekli nove partnere, itd.)?

Važno je da prilikom praćenja i vrednovanja ne posmatrate akcije koje preduzimate kao ciljeve same i za sebe, nego da ih vidite kao korake koji vas približavaju postignuću vaših ciljeva.

POGLAVLJE V

KAMPANJE U ZAJEDNICI

Kampanja: »Roditelji – partneri u školi«

Ova kampanja realizirana je u okviru projekta "Izgradnja partnerstva za dobru vlast u Bosni i Hercegovini" koji je BOSPO realizirao tokom 2003/04. godine. Kampanja je provedena od strane Vijeća škole i roditelja OŠ "Brčanska Malta" Tuzla u partnerstvu sa Regionalnim centrom vijeća škole i roditelja Tuzlanskog kantona.

Ciljevi kampanje bili su:

- ❑ Spajanje vijeća roditelja i vijeća škole u Zakonu o srednjem i osnovnom obrazovanju Tuzlanskog kantona;
- ❑ Podizanje svijesti kod roditelja o važnosti njihovog volonterskog rada u školi kroz Vijeće škole i roditelja;

- ❑ Upoznavanje roditelja sa njihovim pravima u odlučivanju u školi kroz Vijeće škole i roditelja;
- ❑ Podizanje svijesti kod nastavnog kadra o prisustvu roditelja kao partnera u školi.

Tokom kampanje realizirane su sljedeće aktivnosti:

- ❑ Održane su radionice za roditelje i nastavnike na temu »Prava roditelja«;
- ❑ Urađen je i distribuiran promotivni materijal koji je upoznao javnost sa aktivnostima ove kampanje;
- ❑ Održan je niz sastanaka sa predstavnicima Ministarstva obrazovanja Vlade Tuzlanskog kantona kako bi ih upoznali sa aktivnostima kampanje i uspostavili saradnju radi ostvarivanja rezultata;
- ❑ Upućen je pismeni prijedlog za izmjenu člana 98. Zakona o srednjem i osnovnom obrazovanju¹;
- ❑ Aktivisti su obezbijedili medijsko praćenje svih aktivnosti organiziranih tokom kampanje;
- ❑ Održan je sportski dan za učenike, roditelje i nastavnike na kome su se zajednički proslavila postignuća kampanje;

Postignuti su sljedeći rezultati:

Kampanjom se uspješno uticalo na usvajanje izmijenjenog člana 98. Zakona o srednjem i osnovnom obrazovanju Tuzlanskog kantona, koji govori o djelovanju vijeća škole i roditelja kao zajedničkog tijela sačinjenog od predstavnika roditelja i nastavnika. U nacrtu pomenutog Zakona predloženo je da se u školama formiraju dva tijela: vijeće škole i vijeće roditelja, što nije

¹ Član 98. Zakona o srednjem i osnovnom obrazovanju Tuzlanskog kantona govori o osnivanju i djelovanju vijeća škole i roditelja kao zajedničkog tijela sačinjenog od predstavnika roditelja i nastavnika.

odgovaralo potrebama škola, odnosno učenicima, nastavnicima i roditeljima. Zajedničkim naporima svih sudionika kampanje ostvaren je postavljeni cilj.

Također se kampanjom uticalo na svijest kako roditelja tako i nastavnika o važnosti partnerskog odnosa roditelja i nastavnika u cilju stvaranja što boljih uslova za rad u školama. Zaključak aktera kampanje je da je rad kroz vijeća škole i roditelja vrlo efikasan i učinkovit i da je potrebno ubuduće koristiti prednosti ovog tijela. Također je nužno raditi na povezivanju vijeća škole i roditelja na ovom području kako bi se zajedničkim radom ostvarili što povoljniji rezultati koji će voditi poboljšanju uslova rada u školama.

Kampanja »Integracija osoba sa invaliditetom u društvenu zajednicu«

U okviru BOSPO-vog projekta »Jačanje učešća građana u izgradnji dobre vlasti« pokrenuta je kampanja »Integracija osoba sa invaliditetom u društvenu zajednicu«.

Kampanja je bila pokrenuta od strane Udruženja paraplegičara, oboljelih od dječije paralize i ostalih tjelesnih invalida regije Doboje.

Kampanji su se priključili predstavnici: Udruženja novinara regije Doboje, Udruženja distrofičara Doboje i predstavnik preduzeća za zapošljavanje invalidnih lica d.o.o. »Sloboda« Doboje, kao i predstavnici drugih nevladinih organizacija.

Ciljevi kampanje bili su:

- uključiti lokalnu zajednicu u rješavanje pitanja osoba sa invaliditetom;
- uključiti predstavnika NVO-a u procese donošenja odluka;
- pripremiti i potpisati memorandum o razumijevanju i saradnji institucija vlasti, poslovnog sektora i NVO-a, po kome će se posebna pažnja posvetiti problemima osoba sa invaliditetom.

Aktivnosti koje su sprovedene da bi se postigli ciljevi kampanje bili su:

1. Organizovan je niz sastanaka sa drugim NVO-ima i sa vlastima sa ciljem uključivanja što većeg broja aktera u problematiku osoba sa invaliditetom;
2. Odštampan i distribuiran promotivni materijal (majce, olovke, leci, posteri) u cilju podizanja svijesti javnosti o problemu osoba sa invaliditetom;
2. Snimljen i emitovan radio džingl (tri mjeseca) sa porukom koja inicira uključivanje javnosti u problematiku kampanje;

4. Održana javna tribina i okrugli sto na temu „Mi i naši partneri u lokalnoj zajednici za dostojanstven život osoba sa invaliditetom“;
5. Održana konferencija za štampu kako bi se predstavili rezultati kampanje.

Rezultati ostvareni kroz realizaciju aktivnosti bili su slijedeći:

- Predstavnici vlasti upoznati su sa načinom ostvarivanja integracije osoba sa invaliditetom u društvenu zajednicu i dali su svoju punu podršku;
- Pripremljen je i usaglašen memorandum o razumijevanju i saradnji institucijama vlasti, poslovnim sektorom i NVO-ima, po kome će se posebna pažnja posvetiti problemima osoba sa invaliditetom;
- Predstavnici vlasti su pristali da predstave Skupštini opštine usaglašeni memorandum o razumijevanju i saradnji;
- U odbor za pitanja osoba sa invaliditetom predloženi su i slijedeći: 1 član u ime preduzeća koja zapošljavaju invalidna lica, 2 člana u ime organizacija koje okupljaju invalidna lica i 1 član - defektolog iz osmogodišnje škole;
- U narednom mjesecu očekuje se usvajanje usaglašenog prijedloga sastava odbora na sjednici organa upravljanja. Nakon imenovanja zajedničkog odbora za pitanja invalidnih lica izradit će se 3-godišnji strateški plan razvoja socijalno –zdravstvene zaštite u opštini Doboj;

Iako je kampanja uspješno sprovedena, pravi rezultati očekuju se tek nakon konstituisanja vlasti i zvaničnog imenovanja opštinskog odbora za pitanja invalida.

Kampanja " Informisan građanin - aktivan građanin - dobra vlast"

U okviru BOSPO-vog projekta, aktivisti Gradačca su sproveli kampanju kojom su postavljeni informativni panoji na tri lokacije grada gdje je kretanje građana najveće, kako bi se poboljšala informisanost građana o aktivnostima koje vrši Opština. Kampanjom se također povećala zainteresovanost građana za uključivanje u aktivnosti opštine, a samim tim i u uključivanje u proces donošenja odluka.

Ideja za pokretanje ove kampanje uslijedila je nakon zajedničke radionice na kojoj su učestvovali predstavnici vlasti i građani aktivisti.

Rad brojnih NVO sa područja opštine i kantona i informativna aktivnost i transparentnost organa lokalne vlasti rezultiraju značajnom produkcijom raznih pisanih informativnih materijala namijenjenih široj javnosti. Ovakve informacije i materijali bili su uglavnom distribuirani u holovima, šalter salama, prostorijama za zadržavanje javnih organa i ustanova. Nakon postavljanja tri panoja na području grada priliku za plasiranje informacija i obavještanje građana o tekućim dešavanjima dobili su, pored lokalnih vlasti (načelnik, opštinske službe i opštinsko vijeće), nevladine organizacije sa područja opštine Gradačac.

Obavezu za redovno ažuriranje materijala na panou preuzela je Opština Gradačac, kao i nevladine organizacije, tako da je građanima omogućen stalan pristup informacijama.

Procjena je pokazala da ovaj način komunikacije i informisanja građana daje puno bolje efekte.

LITERATURA:

- JAVNO ZAGOVARANJE, BOSPO TUZLA
- PRIRUČNIK ZA AKTIVISTE, CRS SARAJEVO
- UČEŠĆE GRAĐANA U ODLUČIVANJU O LOKALNIM POSLOVIMA KROZ BUDŽET / PRORAČUN GRAĐANA, MILAN MRĐA